

Figurák a vidéki világvárosból

Krúdy Gyula: Pesti album

Krúdy Gyula 1919 augusztusa és 1933 májusa között irt publicisztikai műveinek gyűjteményét — a tavaly megjelent „Magyar tükör” című válogatás folytatását — veheti most kézbe az olvasó.

Nehéz pontosan meghatározni ezeket a gyémánttisztá, kemény írásokat. Az ilyen jellegű összeállítások típusmegnevezései idővel szűknek és elégtelennek bizonyulnak. Krúdy írásai nem egyszerűen krónikák vagy emlékezések, hanem egy bölcs szemtanú pontos kortársi végkövetkezései. A *Pesti album* cikkkelnek írója a korszak kitaszítottjaként vegetál, a kitaszítottak romantikus kivülállása nélkül. Ezért válik Krúdy Budapestje az érvénytelenített jelenlét drámájának színpadává. Kötetében azok a legtisztább fényfelcsillantó írások, amelyekben azokról ír, akiktől az élet megvonta a méltóságjeljes vég lehetőségét. Szentimentalizmus és szánakozás nélkül is megindító sorokat szentel egy már életében elfelejtett írónak. Indulatait leküzdő tárgyilagos-sággal emlékezik meg Polónyi Gézaról, a hajdani miniszterről. Ez utóbbi írása más szempontból is megvilágító erejű. Erdemes összevetni ezt a cikket a Kossuth fiáról szóló tárcaregények megfelelő részleteivel. A második Wekerle-kormány leendő igazságügyminisztere ott raffinált politikusként jelenik meg, aki a bécsi Bristol halljában ülve azon medítál, hogy nem volt-e még korai a frakkját elhozatni Pest-ről a miniszteri eskütételhez. A halott Polónyiról szóló cikkben Krúdy már bizonyítékot tár fel, a mérhetetlen emberi áldozatok ellenére csödbe jutott világ hiábavalóságának bizonyítékát. S azután még egyszer szól Polónyiról, a tisztaeszlári per ötvenedik évfordulóján írott cikkében, amelyben a hisztéria ellen fellépő Polónyi erkölcsi bátorságáról beszél. A többféle arc-

kép egymást értelmezi, egységük következetes. A táblabíró világ utolsó tanúját már szimplább és barbárabb utódok követték a régi Magyarország „úri világában”.

Polónyi utódai tragikomikus módon mégis hőskökké váltak, az élete végso harcait vívó Krúdy Budapestjének hőseivé. Ennek a nagyon vidéki világvárosnak talán ők a legjellegzetesebb figurái. Ők azok, akik „mindenben mértékletesek”, akik „nem bomladiroznak elérhetetlen álmokért”, ők azok, akik a Vigadó kávéházból intézik Budapest ügyeit, s akik talán csakugyan „elandalodnak” a kitüntetések hivatalos rövidítéseinek olvasása közben. Ők ülnek a Wampeticsben egy asztalnál Szilágyi Dezsővel, aki igazságügyminiszter, pezsétör és vívóbajnok egyszemélyben. Ők jártak a régi „ódon, zordon, sötét börtönökbe” a hajdani konok herbartista gimnáziumokba. S ha az egykori diákok néhanap utódaik sorsáról medítálnak, gondolataikat nemigen zavarja meg, hogy erkölcsi örökséget nem hagynak maguk után, hogy „minden elcsendesedett Magyarországon”. Közülük kerültek ki annak idején a végzetszerűen következetes sorsú Mágnás Elza hódolói.

A szerkesztősekben olykor Mikecz Józsefet szidják, ezt a magát a vidéki főszerkesztőségig felkönyöklő revolver-zsurnalisztát, aki a kamasz Krúdy életét is megzavarta, s akit a Krúdynál hat esztendővel fiatalabb Szép Ernő olyannyira gyűlölt, hogy „Május” című egyfelvonásában megtegte szegény, árva gyufaárus kisfiúnak, akit a potyázó urak folyton kidobtatnak a kávéházból, „pedig ő olyan szépen énekel nekik”, s aki végül arra gondolt: „Minek nekem a világon élni?”

A kocsmákban rezenéstelen arccal isszák az 1919-es véres szüret termését, és élvezik egy szélhámos korszak „ezeremester jellemtelenség-

ének” áldásait. Már régen elmúlt a nagyváros hőskora, eltűntek az elcsapott vidéki inasok, akik a szoros értelmében mezitláb érkeztek Budapestre, hogy milliókat szerezzenek telekspekulációval. „Epebajos, emészteni se tudó vén törvények” fojtják a hősokeket — ha úgyan fojtják őket egyáltalán. Mert az új királynőjévé avanzsáló varrólányoknak, a hidegagyú emberkereskedőknek, a „barátságos Magyarország” e polgárainak, akik csak a reformkort felelték, a vérvádat nem, akik „a padlás fölakasztottjai elől a pincébe járnak nevetni”, meg sem fordul a fejében, hogy egy olyan korszakban élnek, amely „valamennyiüket a bohócává tette”. A történelem tanúsága szerint: tömeggyilkos bohócokká.

Krúdy Budapestje nyugtalanító, elértéktelenedett város, amelynek álombéli nevei és korlátlanul hitelező főpincérei ellenére elviselhetetlenül szűk a levegője. Valami elmúlt ebben a városban, valami, ami nem volt igaz és nem volt becsületes, de a nyomába valami még súlyosabb lépett. Ez az összegzés írja le pontosan Krúdy igazi Budapest-élményét. A múlt és jelen értékei körül bizonytalanokodó életek egyetlen képből való összefogása teszi számunkra ma fontossá mindazt, amit hat évtizeddel ezelőtt ez a halál felé hajló lángész kortársaival tudatni akart.

A kötet szerkesztője, *Barta András* — akinek az egyik legjobb Krúdy-tanulmányt köszönhetjük —, igen jó munkát végzett. A gyűjteményhez mellékelte „Kis Krúdy-szótár” kitűnő. Jó lenne, ha a már oly sokszor tervbe vett nagy Krúdy-szótár is megvalósulna végre. A „Pesti album” akkor arat méltó sikert, ha olvasói úgy forgatják, mint a kezdődő modern önismeret dokumentumát. (*Szépirodalmi*)

Marton Gábor